

VZNIK, ROZVOJ A BUDOUCNOST DEMOKRACIE

I. CO JE DEMOKRACIE

Lidová vláda jako základní složka sociálního pokroku národnosti. — Civilisace a svoboda. — Osvícení lidu základem svobody. — Dobrodinná demokracie.

OBROVITÝ zápas, zúfání na druhém břehu oceánu, zápas, jenž co do rozměru nemá sobě rovna v historii světové, vykazuje se zvláštním zjevem. Statisíce mužů, z nichž jedni jsou v jaré síle ji-nošského věku, jiní v nejpěknější síle věku mužného a opět jiní již šediví, jinž hlava se už nachýlíla pod břemenem životních bojů, tisíce a tisíce mužů, příslých z čtyř stran světa, mluvících různými jazyky a zrodilých se v oblastech tisíce a tisíce mil od sebe vzdálených, hlásí se nadšené pod prapory spojené, bojujících proti teutonické čtyřlůdké, dobrovolné, nejsouce nuceni vydávati život svůj v zápasu žádným zákonem, utvořeným člověkem. Statisíce těchto statečných mužů prolévají krev a bojují jako orli pod prapory, posvěcenými myšlenkou spravedlnosti a práv lidských.

Hrnou se ze všech stran světa, z koutů téměř zapomenutých, opouštějíce výnosná zaměstnání, dobrá bydla anebo bezpečný tábor válečných zajatců, jedni, aby krížili své zbraně s nepřitelem poprvé ve svém životě a jiní, aby znovu vrhli se v seč, když byli již před tím poznali strašlivé utrpení válečného tažení. Slétají se stateční orli ze všech končin světa, pohrdající nebezpečím bitvy, aby nasadili prsa ranám nepříteli v kruté seči za hřeben děl a finčením ocele, v omamném dýmu zapálených vesnic a v dešti stříel. Hlásí se do armád spojených s nadšením kromobýčejným, nežádajíce ničeho, než aby bylo jim dovoleno nasaditi prsa k zastavení nepříteli, deroucího se ku předu jako strhující příval.

Jaká je příčina tohoto neobyčejného odhodlání, tohoto vzácného nadšení, této vášnivě touhy významnější se v zápase krutém? V čem možno spatřovati hybnou páku, která nutí muže, aby opustili domovy a klidná zátíží daleko za bitevními liniemi, aby vydali se v šanc nejvyššímu nebezpečí? Jaká síla žene tyto junáky duchem do nebezpečí bitvy? Co nutí je k této činnosti a zohřívá jim v dějinné chvíli klid pohodlných domovů? Co ponouká je, aby život svůj vydali v zápasu?

Jako životadárné slunce, jež z chumlů zimních mraků vysvitne a rozleje se zlatými paprsky po zašedlé zemi, vyvolává nový život v přírodě a barvy radosti na půdě zimním tlením zahnědlé, tak myšlenka demokracie, spravedlnosti a práva vlevá boječtivost a odhodlání do žil těchto mužů. Veliký ideál demokracie, za který bojují spojení, myšlenka spravedlnosti a nezadatelných práv lidských, kterou napsali si na svůj štít, vysvobození z poroby a kletby podmanění, zlepení života pro všechny, rovné právo pro všechny národy, malé i velké, a odstranění všech příčin k novému rozpoutání války — toť jsou příčiny této vznesené oehoty přinést oběti.

Na evropských bojištích v zápasu na život a na smrt nalézá se demokracie s autokracií. Poslední zbytky feudalismu ze středověku, opřené o bodáky v rukou dosud ještě značného počtu svedených lidí, jejichž oči doposud nebyly schopny rozpoznati pravého světa, snaží se nejenom zachrániti a upevniti, ale i rozšířiti svoji kletbu na další kraje. Tito vynavači hegemonie, nadvlády, prvenství jednoho národa nad druhým, rozpoutali strašlivý současný zápas, aby podrobili si svět. Uvolnili tuto hroznou lavinu nestěstí a roznesli pochodeň války do čtyř koutů Evropy, aby upevnili své trůny, zdřitelí výsledky demokratického snažení za celá stáletí a vládli nad všemi porobenými, opírajíce se o bodáky. Nazvali lupičství vojenskou nutností, zločin právem silnějšího a otroctví disciplinou a ve jménu svého pochybného práva drtili národ za národem, připravující lidstvu utrpení, jemuž není rovna v annálech světových. Zbytky autokracie chtěly vnutiti světu svoji vůli.

Jako obrovská vlna zvedla se síla odporu. Na všech stranách vystavali bojovníci, aby přijali výzvu a aby obhájili myšlenku, pro niž prolily byly již řeky krve. Jako na perutích větru roznesla se do všech stran světa zvěst, že hrozí nebezpečí všem demokraciím a všude třčily se hlavy, všude lidé probouzeli se z lhostejnosti, do které ukolébala je neznalost nebezpečí, všude tvořily se legie, aby vstoupily do zápasu k zachránění civilisace, demokracie a lidských práv. Jako obrovitá pochodeň, která pronikne na daleko široko tmou noci, tak myšlenka demokracie a spravedlnosti zanitila odvázná srdce všude, kamkoliv donesla se zvěst, že práva lidská jsou ohrožena.

Co je demokracie? Jaký význam má tato myšlenka? Jaká je v ní síla, že dovede tak rozšířiti nadšení a vyvolati odhodlání k přinesení největší oběti, jakou přinést může člověk? Co je to za myšlenku, jež dobyla si takového ocenění a tak četných národů, ba možná i ve značné části světa? Demokracie je nejlepším politickým zřízením. Demokracie, český lidovláda, je zřízením, jež vybojovali si zakladatelé Spojených Států ve válce revoluční a jež osvědčilo se jako nejlepší rozluštění zřízení státu. Je to zřízení, dle něhož lid vládne sám sobě, sám sebe spravuje, vykonává svrchovanou svoji vůli a řídí své osudy prostřednictvím svých zástupců, které sám svobodně si volí. Demokracie založena je na rovnosti občanské a umožňuje, aby osudy země zřízeny byly jenom ku všeobecnému prospěchu lidu.

Demokracie na rozdíl od autokracie, český samovlády, neponechává zájmy lidu vydávati v nebezpečí libovůli panovníka anebo jedné třídy národa, nýbrž svěřuje jim ochranu do rukou lidí, které lid sám si volí a k nimž většina má neobmezenou důvěru. Demokracie ustanovuje rovné a všeobecné volební právo, tak aby vůle lidu došla náležitěho uplatnění a jedna třída nemohla domoci se svrchovanosti na úkor druhé. Demokracie činí národy svobodnými a chrání je, aby nestaly se poddanými jedné třídy, jež by svého povýšeného postavení nadužívala a obohacovala se na úkor tříd druhých. Vzdělaným a osvěcovaným národům nemůže vládnouti autokrat. Samovláda může mít svrchovanou vůli jenom u národů barbarských a nevědomých, nezajících vlastní své hodnoty. Jenom taková národové dopouští, aby byli hříčkou v rukou vládní a nástrojem k ukájení jejich imperialistických choutek a tužeb po upevnění moci.

Není dnes politické otázky, jež vyvolávala by takový zájem, jako otázka demokracie. Miliony lidí obhájí myšlenku tuto zbraní. — Miliony pak opírají bojovníky prací nejrůznějšího druhu v týlu. Pochozíme tuto velkou odhodlanost k její obhájě, uvědomíme-li si, co zřízení toto znamená pro štěstí každého národa, jakou důležitou složkou je v sociálním pokroku všech národností. Otázka tato dotýká se přímo zájmů veškeré lidské společnosti, blahobytu jednoho každého národa. Civilisace a svoboda zrodily myšlenku demokracie a všechny tyto pojmy jsou tak nerozlučné, že jeden bez druhého není možný a není myslitelný. Civilisace, či osvěcení lidu, je základem svobody a jenom národ svobodný, nicím nespoutaný, je schopen řídit si sám své vlastní osudy a užívati velkého dobrodinné demokracie.

Studujeme-li historii osvěcených národností a pozorujeme-li ovce lidovlády, seznáme, že jenom ty národy dosáhly nejvyššího štěstí a největšího blahobytu, které svoji vůlí řídily svoje osudy a které uznávaly jenom takovou moc, která pocházela z lidu samotného. Je nutno posuzovati výsledky snažení národů ve světle minulých událostí. Národové, kteří těžili se největší svobodě, zanechali nám nejvzácnější poklady rozmáhajícího bohatství a jim děkujeme do značné

míry za dnešní svoji civilisaci. Historie jejich svobod je souběžnou s historií jejich největších výkonů v literatuře, řečnictví a umění. Historie civilisace je vlastně historií svobody.

Demokracie je výslednicí svobody národa. Demokracie nejenom posiluje lásku k vlasti, ale nutí k činům ku povznesení jednotlivých národů a k zvýšení jejich kulturní úrovně a blahobytu. Jenom národové svobodní mohou státi na výši civilisace. Demokracie tak ukazuje se nám jako velké požehnání národů. Všechno ku prospěchu demokratického zřízení mluví. V demokratických zemích vládne lepší pořádek, vyšší blahobyt, vyšší kulturní úroveň, spravedlnost ku všem pak a rovnost před zákonem přispívají jenom ku štěstí národů. Spravedlnost a demokracie jsou soudružné pojmy. — Kdo je stoupencem spravedlnosti, je stoupencem demokracie. Kdo je pro demokracii, žádá prospěch všech občanů, spokojenost a štěstí pro všechny třídy národa. Autokracie je pro politický útlak — demokracie pro rovná práva občanská a politická. Demokracie jest pro spravedlnost a svobodu, poněvadž je uznáním zásady, že veškerá moc pochází z lidu.

Demokracie, jak už výše řečeno, není nevyzkoušenou teorií. — Rok co rok rozmnožuje se počet národů, kteří těší se požehnání demokracie. Věříme, že válka současná vyváží všechny přinesené oběti zaražením posledního hřebíku do rakve autokracie a učiní celý svět šťastnějším a spokojenějším. Jsme siice daleci toho, abychom vycházeli z předpokladu, že jedná se o zápas poslední; nieméne věříme, že jedná se o zápas rozhodující a zbude-li co z přežitků středověku, jejich konečné odstranění bude jenom otázkou několika následujících let.

Pro myšlenku demokracie nebylo jenom zápaseno na kulturním kolbišti, nýbrž i na bojištích a řekne-li, že myšlenka demokracie razila si cestu skrze dým požárů a proudy lidské krve, vyjádříme jenom skutečnost. Veliké řeky lidské krve byly prolity a miliony životů položeny byly na oltář vznesené této myšlenky a nežli poslední bitva pro ni vzplane, nové proudy lidské krve zaplaví různé kouty světa. Žádná velká myšlenka neslavila vítězství bez obětí. Žádná myšlenka nepropazila si snadno cestu k postupu. Proto myšlenka demokracie je tak velká a tak lidstvu svatá, že tolik obětí pro ni bylo přineseno a tolik obětí je nutno ještě přinést.

Myšlenka demokracie je ale na pochodu! Není síly, která by jí na tomto postupu přes všechny obrovité překážky zastavila, poněvadž hluboko je zasazena do srdcí milionů, poněvadž je silou podmanivou jako mocný a vše strhující příval, poněvadž vyvolává touhu obětí a poněvadž slouží jí je nejvyšší výsadou poetivých srdcí.

II.

CASNÁ HISTORIE DEMOKRACIE

Nedostatek svobody v historii východních, orientálních, národností. — Vývoj lidovlády v Řecku a Římě. — Postup demokracie v italských republikách, Švýcarsku, Holandsku, Francii a Velké Británii.

NECASNĚJŠÍ období lidské společnosti vyznačovalo se pověrvostí a nevědomostí a lidstvo nebylo dostatečně vychováno pro funke a výsady svobody. A proto všude nalézáme jednotlivé národy pod vládou náčelníků, králů, kněžstva a šlechty. Ve východních zemích národové nikdy nepovznikli se jako celek na vyšší kulturní úroveň a nezabavili se v jádře nikdy své primitivní jednoduhosti. Ale politická historie východu vysvětluje mnohé příčiny demokratického vývoje v Evropě a proto letmo musíme ji probrati, abychom pochopili, do jaké míry civilisace východu působila na sílu volání po politické svobodě, vzrůstající s vývojem vzdělanosti jednotlivých národů. Jakkoliv v historii východních národností máme málo příkladů vyššího politického snažení, přece jenom spatřujeme tu již prvky, které tvořily podklad demokratickému vývoji v zemích západních. Vyhnula mnohá plemena a zanikla kdysi proslulí národové, ale život záduchý z nich nevyzněl na prázdno. Vystáli v mnohých z nich duchové vzácní, nad jiné nadaní, většeti a průkopníci, kteří přišli s novým učením, zahaleným v mysticism a jisté představy, přes to však s prvky myšlenek dobrých a šlechtetných, k jejich vývinu v učení prospěšné pracovali duchové povznesenější, jak dávaly je doby další.

Americký básník Walt Whitman v jedné své básni praví, že hyne jedno pokolení, sehráváje svou roli a mizí, aby ustoupilo pokolení novému, jež sehráváje roli svou a mizí, jde hrde obráceno zraky v před a v ýs. A tak vidíme v historii národů východních, že mysticismu jedněch byl podkladem pro učení nová u druhých a prvními rozmačky k velkým myšlenkám u třetích. Je to stále opakující se proces, který nazýváme vývojem civilisace. Těm, kteří razili nové dráhy, kteří vytýčili nové cesty a ukázali cestu budoucímu pokolení vědění se za svůj přítomný stupeň civilisace a posuzujeme-li zvyky a snažení národů starověkých, je nutno, abychom dívali se na ně ve světle současné duševní jejich úrovně. Pak náležitě pochopíme obrovitost rozmachu oněch prvních státníků řeckých a římských, kteří do té míry vynikli v politických vědách, že na jejich učení do dnešního dne budujeme svoje řady.

Evropa děkuje východu za svoje náboženství, za svoje tradice, za první světla své civilisace, za časný vývoj svého umění, ale svoboda vyrostla na vlastní její půdě. Je síce pozoruhodná filosofie v náboženských systémech východu a značný stupeň civilisace v umění asijském, přes to však národové východní nedosáhli nikdy takové osvěcenosti a takové úrovně, jako národové evropsí. Jejich nevědomost stavěla se proti svobodě a zotročení jejich udržovalo tuto nevědomost. Učení a umění východu nerazily si cestu ku předu. Země východní byly síce zgužné pokročile v době, kdy Evropa byla ještě divočinou, leč jejich kultura nečinila žádných pokroků. Barbarské národové povznášeli se k výši civilisace, kdežto starožitná kultura východu zůstala nezměněna. Kůzní činitelé hráli roli v této stagnaci. Zatím co evropsí národové odhazovali představy a nevědomost, východní národnosti nejevily známek žádného vývoje. — Náboženský mysticism, vpády, záborgy a vyhlazující války byly toho nepochoybné příčinou. Nieméne jejich ideje oživily evropské myšlenky a tradice, jakkoliv jejich vliv nezád se býti tak značný, jak mnozí historikové snaží se prokázati.

Peršané a Egypťané byli své doby národnostmi proslulými. Měli svoje umění a svoji filosofii, ale jakkoliv v náboženské jejich filosofii a činnosti zákonodárné probleskávají myšlenky pozoruhodné, uárně hledali bychom v nich známek o svobodě a národních právech. Buddhisté síce schvalovali zásadu rovnosti všech lidí, ale byla ho jenom theorie, která uvedena byla v praxi až teprve náboženkou naukou křesťanskou o tisíc let později. A kdekoliv buddhism kvetl, v Indii, Číně, Japonsku a východní Asii, tam všude postrádáme skutečné touhy po svobodě. A stejné v časně historii všech ostatních východních národností, ať zaniklých anebo doposud existujících, nalézáme málo známek tužeb po skutečné politické svobodě a málo zmínek o právech lidí jako celku.

První známky politické svobody a demokracie spatřujeme v starém Řecku, leč i zde docházelo v nazírání na tyto svobody k častým změnám a jakkoliv historie řecké demokracie je slavnou a pozoruhodnou, přece jednalo se jen o pokusy, které s ohledem na poměry tehdejší selhaly. Ale za vlády demokracie Řecko stálo na výši pozor-

uhodné a prožívalo některé z nejslavnějších chvíl své historie. Starí Řekové byli nejvyšším typem rozumové schopnosti. Od nich nej-líbe Římané a po té celá moderní Evropa získala nejlepší příklady literatury, řečnictví a umění. A přes to, že řecká demokracie zašla po poměrně krátké působnosti, ukázala nový směr, který následován byl Římany a posléze jinými Evropany a jako průkopníkům vědění Řekům za mnohé pojmy demokratického učení. Řekové tvořili pravý kontrast národnostem východním, jak ve svých zvycech, tak i ve svém náboženství a své vládě. Ve východních zemích přání lidu byla ignorována jeho panovníky, kdežto v Řecku přání si panovníci zvěděti přání lidu. Vidíme tu již zvláštní rady. Králové radili se s náčelníky před různými rozhodnutími. Urazení povolovali ponehá- hlu jíté výsady lidu a posléze lid sám přisoudil si svrchovanost v demokratické republice.

V časných dobách své historie Řekové ovládání byli panovníky, které považovali za syny bohů a přisuzovali jim božské právo vládnouti. Ale tyto vlády dědičných monarchií ustoupily vládám oligarchickým a demokratickým. Po těchto prvních nábězích k demokracii zavládla reakce, náčelníci jednotlivých států řeckých svrženi byli uchvatiteli, kteří byli známi pode jménem tyrani anebo despotové. Ale asi v roce 500 před Kristem povolena byla vláda tyránů a despotů po celém Řecku a republiky byly obnoveny, z nichž některé byly oligarchické jako dřívě, jiné pak demokratické.

Mezitím Řekové učinili pozoruhodný vzestup v obchodě, umění, vědách, holatství a literatuře. Byli lépe připraveni k obraně a věnovali velkou pozornost výchově nových občanů. Tak povstávaly filosofické školy, na nichž jednáno bylo o nejlepším zřízení státním. Z těchto škol pak vycházeli hlasatelé různých nauk, tu skuteční genioři, jiné snílci. Za otec demokratické myšlenky všeobecně považuje se Solon, který v roce 594 postavil se v čelo Athén a dal těmto pozoruhodnou ústavu. Byl prvním zákonodárcem v historii, který poskytl hlasovací právo lidu. Bylo to síce všechno, co lidu poskytl, nieméne byla to velká průrva v staré řádě, které uzákonily jednotlivé kasy. Bylo mnoho nedokonalého v Solonově ústavě, která ještě brala ohled k majetkovým vrstvám, ale Solonovi jednalo se především o to, aby stará aristokracie obmezována byla hlasy demokracie. Tak v roce 594 před Kristem zahájena byla historie svobody a demokracie.

Za Cleisthenese v Athénách šlo se dále. Jeho zákonodárství ještě více poskytlo moci lidu, tak že Herodot napsal, že v jeho době "Athénané stávali se mocnými a přicházeli k poznání, že svoboda je skvělou věcí." Ještě větší rovnováhu mezi majetnými a chudými snail se učiniti Pericles. Ale, jak už výše řečeno, demokracie v Athénách se zvrhla. Athénané, opití svobodou, rozhodli se neuznávat autorit. V historii ruské vidíme, jak dějiny se opakují. Svobodný lid Athénský nejenom rozhodl, že nenachá se poutati žádnými zákony, ale stal se sám tyranem. Neúspěšní vůdci byli usmrcováni jako o staletí později během francouzské revoluce. S državami athénskými jednáno bylo nespravedlivě, což mělo v důsledku jejich zrádu. Athénané počali plundrovati bohatství zámožných, tak že títo pak spojili se s nepřitelem. A svoje hříchy pak korinovoali zá-hubou Sokrata. Ale přes nezdár této poetivé snahy, bylo to Řecko, které promluvalo první slovo v demokracii a bylo první, které poskytlo chudému právo hlasovací.

Proudy demokratického učení zachvátily Řím téměř současně s Řeckem, ale zde plebs, či široké masy lidové, získaly právo hlasovací až za sto let po té, kdy Athénané se mu těžili. Řím byl republikou od roku 509 do roku 31 před Kristem, nieméne mnozí historikové tvrdí, že lid římský měl ve skutečnosti méně svobody za republiky než za panování imperátorů. Lid římský byl vždy přístupen pochlebenství a umění lichocení se lidu nikde nebylo tak obratně prováděno jako v starém Římě a tato touha po zalíbení se lidu často měla v důsledku nejstrašlivější tyranii, jakou svět kdykoliv viděl. A do tohoto druhu pochlebenství můžeme směle zařaditi latinské řeční: Vox populi, vox Dei — hlas lidu, hlas Boží. A není bez jistého významu, že chrám bohyně Liberality, jež ve starém Římě zosobňovala štěstrost císařů k lidu a vojsku, nalézal se na Aventinu, pahorku, jenž tvořil středisko římského plebsu. Není také bez významu, že "čapka svobody" — rudá čapka francouzských Jakobínů a čapka tak zvaných anglických chartistů — měla svůj původ v čapce, kterou bohyně tato trímala ve své ruce jako připomenutí zvyku, že starý Řím osvobozený otrokům kladl rudou čapku na hlavu.

Marcus Porcius Cato, jenž žil v letech 234 až 149 před Kristem, první pokusil se s řadou svých stoupenců obmeziti vliv aristokracie v politice. Neprovedl síce mnoho zamýšlených reform, ale umožnil vstup chudých a osvobozených otroků do armády a to této třídě lidí dal nového významu ve státě. Demokratická strana římská dosáhla větších úspěchů až v roce 78 před Kristem, kdy podařilo se jí zvoliti svého kandidáta Lepida do úřadu konsula. Týž pokoušel se zavést jisté reformy, ale nesetkal se s úspěchem. Teprve v letech 67 až 63 před Kristem demokratická strana doocílila jistých úspěchů, ale moc její opět poklesávala v letech následujících.

Počátky zápasu za politickou svobodu vidíme v starém Řecku a starém Římě, ale to, co od označení politické svobody předstávalo si starí Řekové a Římané, sotva zdálo by se svobodou Američanů anebo moderních Angličanů, poněvadž průměrný Řek a Říman byli svobodnými jenom v politickém smyslu. Měl svůj hlas, ale to bylo vše. Tento hlas poskytoval mu příležitost, aby volil mezi soupeřícími tyrany, anebo tyranskými systémy vlád, které nazývaly se "republikami." Byly politické mašiny v starém Římě a tyto místo aby vládly pro lid, vládly ve skutečnosti lidu.

Řecko a Řím daly nám síce myšlenku politické svobody, nieméne neucínily mnoho k jich skutečnému dosažení a budoucímu poskytlí jenom výstrahu, jaká katastrofa může postihnouti země, kde vznesené myšlenky zneužívá se k dosažení odsouzení hodných cílů. Velké učení Kristovo o rovnosti lidí, jakkoliv nařizovalo bezpodmi-nečnou poslušnost existujícím vládním, mělo značný vliv na vývoj demokratické myšlenky v dobách následujících.

První náběhy ke skutečné politické svobodě spatřujeme v historii italských městských republik. Italským městem po dlouhých zápasech podařilo se dosíci municipální neodvislosti a potlačiti feudální systém. Na jihu Itálie starožitná města, Neapol, Gaeta a Amalfi — původně řecké kolonie — zřídila si správu jako neodvislé republiky. Na severu Benátky, Pisa a Janov byly republikami od ranných dob. Ve dvanáctém století pak téměř všechna velká města italská zřídila si politickou svobodu. V Itálii ostatně feudalism nezakorenil se nikdy do té míry jako v ostatním světě a proto zápas s ním nebyl tak obtížným jako v jiných zemích. Města tato měla pozoruhodné konstituce, zaručující svobodu občanskou.

Historie švýcarské demokracie je jednou z nejzajímavějších. Ve Švýcarsku vlastně demokratická myšlenka, v plné své čistotě a jednoduhosti, dostala nejlepšího projádrění v annálech Evropy. Švýcaré, bydlící v těžko dosažitelných horských krajích od nepamětna obhájovali si svoji svobodu, jakkoliv čas od času starí Helveti nalézali se pod jařmem dobytých. Dovedli ale znovu se sebe setrásti toto jařmo a znovu vztyčiti prapor politické svobody. Stejně i tu sveden byl zápas na život a na smrt s feudalismem, reprezentovaným rodem habsburským a hrabat sarojských. Na obranu proti výbojným choutkám feudalismu lesní kantony Švece, Uri a Untervalden utvořily v roce 1291 věčný spolek, k němuž v roce 1353 pak přistoupily kantony Lucerna, Curych, Glarus, Zug a Bern. V roce 1388 vybojovaly si kantony tyto nezávislost na Rakousku a v roce 1481 přijaty byly do spolku Freiberg a Solothurn, v letech následujících pak Basilej, Saftbúzy a Appenzell. V roce 1499 švýcarsko stalo se úplně nezávislým. Ústava švýcarská částe byla revidována a poslední revizí podrobena byla v roce 1848, aby vyhovovala úplné požadavkům moderní doby.

Služba, kterou věci demokracie prokázalo Nizozemí, či Holand-